

—*Edicija*—
POETIKA STRAVE

KNJIGA 28

ROBERT V. ČEJMBERS

ŽUTI ZNAK

Prevod s engleskog
Strahinja Mlađenović

Novi Sad
2022

Za izdavača:
Milenko Bodirogić

Urednici:
Dr Dejan Ognjanović
Milenko Bodirogić

Naslovi originala:
The Yellow Sign, The Maker of Moons,
A Pleasant Evening, The Messenger, The Harbor-Master,
In Quest of the Dingue

Lektura i korektura:
Lidija Diklić

Ilustracije na koricama i u knjizi:
Aleksandra Dević

Grafičko rešenje edicije:
David Tankosić

Prelom i priprema za štampu:
David Tankosić

Orfelin izdavaštvo

Kosovska 23
Novi Sad
Telefon: 021 447217
orfelinns@gmail.com
www.orfelin.info

Štampa:
Grafostil, Kragujevac

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

ISBN 978-86-6039-071-6
COBISS.SR-ID 74436361

Bez dopuštenja izdavača nije dozvoljeno reprodukovanje
nijednog dela ove knjige.

ŽUTI ZNAK

The Yellow Sign

Prvi put objavljena u zbirci *Kralj u žutom*
(*The King in Yellow*, F. Tennyson Neely,
New York 1895 / Chatto & Windus, London, 1895).

„Nek nasluti zora rumena
Šta nam je činiti,
Kad zamre plavetnih zvezda koprena
I sve se prekinu niti.“¹

I

Toliko je stvari koje je nemoguće objasniti! Zašto bi me određena muzička sazvučja navodila na pomisao o smeđim i zlatnim nijansama jesenjeg lišća? Zbog čega bi bogoslužjenje svetoj Ceciliji² nagnalo moje misli da lutaju među špiljama čiji zidovi blešte hrapavim masivima devičanskog srebra? Šta beše to u buci i gunguli Brodveja, u šest popodne, od čega bi mi pred očima sevnuo prizor mirne bretonske šume gde sunčevi zraci prosijavaju kroz prolećno lišće, a Silvija je pognuta, delom radoznala, a delom raznežena, nad malenim zelenim gušterom, tiho mrmljajući: „Kad čovek pomisli da je i ovo sićušan šticećenik Božji!“

Kada sam prvi put ugledao čuvara, beše mi okrenut leđima. Posmatrao sam ga ravnodušno sve dok nije ušao u crkvu. Nisam mu pridao ništa više pažnje nego bilo kojem drugom čoveku koji se tog jutra ležerno šećkao Vašington Skverom, a kada sam

---

¹ Stihovi iz poeme „Pesme potomaka mora“ (*Songs of the Sea Children*) kanadskog pesnika Blisa Karmana (Bliss Carman, 1861 – 1929). (*prim. prev.*)

² Ranohrišćanska svetiteljka i mučenica s početka III veka, zaštitnica muzičara i pesnika. (*prim. prev.*)

zatvorio prozor i vratio se u atelje, zaboravio sam na njega. Kasnije tog popodneva, budući da dan beše topao, ponovo sam podigao prozorsko okno i nagnuo se da udahnem svež vazduh. Jedan čovek je stajao usred crkvenog groblja i iznova sam ga primetio sa jednako slabim zanimanjem kao i tog jutra. Prešao sam pogledom preko trga, do mesta gde se fontana prelivala i potom, uma ispunjenog maglovitim utiscima o drveću, asfaltiranim prilazima i grupicama dadilja i turista u pokretu, pošao nazad ka štafelaju. Pri okretu je moj ravnodušni pogled obuhvatio tog čoveka ispod, u crkvenom dvorištu. Sada mu lice beše okrenuto ka meni i ja se sasvim nehotice nagnuh da ga osmotrim. Istog trena i on podiže glavu i pogleda me. Smesta pomislih na crva unutar mrtvačkog sanduka. Ne znam šta mi je kod tog čoveka bilo toliko odbojno, ali utisak podgojenog, belog grobljanskog crva beše toliko snažan i odvratn da se to sigurno videlo u mom izrazu lica, jer je okrenuo svoje podbulo lice na drugu stranu pokretom koji me podseti na larvu prenutu u jezgru kestena.

Vratio sam se pred štafelaj i dao znak modelu da ponovo zauzme svoj položaj. Nakon što sam neko vreme radio, bejah sasvim uveren da kvarim ono što sam već načinio, neviđenom brzinom, te sam uzeo špatulu i ponovo sastrugao boju. Nijanse kože behu bledožučkaste i nezdrave i nisam mogao da razumem kako sam uspeo da nanese toliko bolešljivu boju na portret koji je pre toga zračio zdravim nijansama.

Pogledao sam u Tesi. Ona se ne beše promenila, a jasno, zdravo rumenilo joj je oblivalo vrat i obraze dok sam se mrštio.

„Jesam li ja nešto pogrešila?“, reče ona.

„Ne – potpuno sam zabrljao ovu ruku i nikako ne mogu da shvatim kako li sam samo uspeo da nanese ovakvu brljotinu na platno“, odvratih.

„Zar se nisam postavila kako treba?“, beše uporna.

„Naravno da jesi, savršeno.“

„Onda nije moja krivica?“

„Nije, moja je.“

„Veoma mi je žao“, reče ona.

Rekoh joj da može malo da se odmori dok ja krpom nanosim terpentini na kužno mesto na svom platnu i ona ode da popuši cigaretu i pregleda ilustracije u *Kurije Franseu*.³

Nisam znao da li je u pitanju nešto u sastavu terpentina ili manjkavost platna, ali što sam više ribao to se više činilo da se ta gangrena širi. Prionuo sam na posao nastojeći da je uklonim, pa ipak oboljenje kao da je gmizalo od uda do uda portreta preda mnom. Uznemiren, upinjao sam se da zaustavim širenje, ali sada se i boja grudi izmenila i činilo se da čitava prilika upija zarazu kao sunder vodu. Energično sam prionuo špatulom, terpentinom i strugačem, sve vreme razmišljajući kakvu bi scenu trebalo da priredim Duvalu koji mi je prodao platno; ali, ubrzo primetih da nije platno manjkavo, niti Edvardove boje. „Mora da je terpentini“, pomislih razljučeno, „ili mi se pogled toliko zamutio i poremetio od popodnevnog svetlosti da ne vidim kako treba.“ Pozvao sam Tesi. Prišla je i nagnula se preko moje stolice, otpuhujući kolutove dima u vazduh.

„Šta ste mu to *uradili*?“, povika.

„Ništa“, zarežah, „mora da je u pitanju ovaj terpentini!“

„Kako je boja sada grozna“, produži ona. „Mislite li da moja koža podseća na nesazreli sir?“

„Ne, ne mislim“, odvratih srdito. „Jesi li me ikada ranije videla da ovako slikam?“

„Nisam, zaista!“

„E, pa onda!“

„Mora da je u pitanju terpentini, ili tako nešto“, priznade ona.

---

³ Satirični nedeljnik (*Courier Français*), izlazio od 1884. do 1913. u Parizu. (*prim. prev.*)

Navukla je japansku kućnu haljinu i prišla prozoru. Strugao sam i trljao dok se nisam umorio i naposljetku podigao četkice i zavitlao ih kroz platno uz snažan povik, čiji je tek prizvuk dosegao Tesine uši.

Ipak je istog trena otpočela: „Tako je! Proklinjite, glupirajte se i upropastite svoje četkice. Tri nedelje ste radili na tom portretu, a pogledajte sad! Čemu cepanje platna? Kakva su stvorenja umetnici!“

Osetih se jednako posramljeno kao i obično nakon takvog ispada, te okretoh upropašteno platno ka zidu. Tesi mi je pomogla da očistim četkice, a zatim odlepršala da se obuče. Iza paravana me je zasipala savetima, povodom potpunog ili delimičnog gubitka živaca, sve dok, zaključivši možda da sam dovoljno propatio, nije izašla da me zamoli da je zakopčam tamo gde nije mogla da dohvati kopču pri ramenu.

„Sve je pošlo naopako otkako ste se vratili s prozora i počeli da govorite o tom čoveku groznog izgleda koga ste ugledali u crkvenom groblju“, izjavila je.

„Da, verovatno je omađijao sliku“, rekoh zevajući. Pogledao sam na sat.

„Prošlo je šest, znam“, reče Tesi, nameštajući šešir pred ogledalom.

„Da“, odvratih, „nije mi bila namera da te zadržim toliko dugo.“ Nagnuo sam se kroz prozor ali sam odmah ustuknuo obuzet gađenjem, budući da je mladić sa licem nalik testu stajao ispod u dvorištu crkve. Tesi je primetila moj pokret negodovanja i provirila kroz prozor.

„Je li to čovek koji vam se ne dopada?“, prošaputala je.

Klimnuo sam.

„Ne mogu da mu vidim lice, ali zaista izgleda podgojeno i mekano. Na neki način“, produžila je, okrenuvši se da me pogleda, „podseća me na jedan san – užasan san koji sam

jednom imala. Ili“, zamislila se gledajući dole u svoje lepo oblikovane cipele, „to možda uopšte nije bio san?“

„Kako bih ja to mogao da znam?“, osmehnuo sam se.

Tesi uzvratu osmehom.

„Bili ste u njemu“, reče, „pa biste možda i mogli da znate nešto o tome.“

„Tesi! Tesi!“, pobunih se, „da se nisi usudila da mi laskaš govoreći kako sanjaš o meni!“

„Ali jesam“, beše uporna, „da vam ga ispričam?“

„Hajde“, rekoh pripalivši cigaretu.

Tesi se leđima oslonila na sims otvorenog prozora i otpočela veoma ozbiljno.

„Jedne noći, prošle zime, ležala sam u krevetu ne razmišljajući baš ni o čemu određenom. Bila sam vam pozirala i bejah premorena, ali nikako nisam mogla da zaspim. Čula sam kako zvona u gradu izbijaju deset, jedanaest, pa ponoć. Mora da sam zaspala oko ponoći jer se ne sećam da sam čula zvona nakon toga. Činilo mi se da tek što sam zatvorila oči kada sam usnila da me je nešto nagnalo da odem do prozora. Ustala sam i, podigavši okno, izvirila napolje. Dvadeset peta ulica beše pusta dokle mi je pogled sezao. Poče da me obuzima strah; sve je napolju izgledalo toliko – toliko mračno i neprijatno. Zatim mi je zvuk točkova u daljini dopro do ušiju i učinilo mi se kao da to mora biti ono na šta čekam. Točkovi su se veoma sporo primicali i naposletku sam mogla da razaznam vozilo kako se kreće ulicom. Sve se više približavalo i kada je prošlo podno mog prozora videla sam da su u pitanju mrtvačka kola. Potom, dok sam se tresla od straha, vozač se okrenuo i pogledao pravo u mene. Kada sam se probudila, stajala sam kraj otvorenog prozora drhteći od hladnoće, ali mrtvačka kola s crnim perjanicama i vozač behu iščezli. Ovaj san sam ponovo usnila prošlog marta, i iznova se probudila kraj otvorenog prozora.

Prethodne noći mi je ponovo došao. Sećate se kako je padala kiša; kada sam se probudila, stojeći pri otvorenom prozoru, noćna haljina mi beše sva natopljena.“

„Ali, kada sam se ja pojavio u tom snu?“, upitah.

„Vi – vi ste bili u mrtvačkom sanduku; ali niste bili mrtvi.“

„U mrtvačkom sanduku?“

„Da.“

„Kako si znala? Jesi li mogla da me vidiš?“

„Nisam; samo sam znala da ste tamo.“

„Jesi li bila jela prženice sa sirom ili salatu sa jastogom?“, počeh da se smejem, ali me devojkica prekide preplašenim krikom.

„Hej! Šta ti je?“, rekoah kada se skupila unutar udubljenja kraj prozora.

„Taj – taj čovek ispod, u crkvenom groblju – on je vozio mrtvačka kola.“

„Gluposti“, rekoah, ali Tesine oči behu širom otvorene od užasa. Otišao sam do prozora i pogledao napolje. Čovek beše nestao. „Hajde, Tesi“, navaljivao sam, „nemoj biti blesava. Predugo si pozirala, živci su ti napeti.“

„Mislite li da bih mogla da zaboravim to lice?“, tiho je promrmljala. „Tri puta sam videla mrtvačka kola kako prolaze podno mog prozora, i svaki put se vozač okrenuo i pogledao gore ka meni. Oh, lice mu je bilo toliko blede i – i mekano? Izgledalo je mrtvo – izgledalo je kao da je dugo vremena bilo mrtvo.“

Naveo sam devojkicu da sedne i popije čašu marsale.⁴ Zatim sam seo kraj nje i pokušao da je posavetujem.

„Vidi ovako, Tesi“, rekoah, „odi na selo na sedmicu ili dve i više nećeš imati snove o mrtvačkim kolima. Poziraš po čitav dan i kada noć nastupi živci su ti rastrojeni. Ne možeš dalje ovako. A onda, umesto da odeš u krevet, kad završiš s poslom za taj

---

⁴ Marsala je slatko sicilijansko vino koje se proizvodi u istoimenom primorskom gradu, slično malvaziji. (*prim. prev.*)

dan, ti otrčiš na piknik u Solzerov park, ili odeš do Eldorada⁵ ili Koni Ajlenda i kada dođeš ovde sledećeg jutra, potpuno si iscrpljena. Nije zaista bilo mrtvačkih kola. To je bio san uzrokovan morskim račićima.“

Slabašno se osmehnula.

„A šta je sa čovekom u crkvenom dvorištu?“

„Oh, on je samo jedno prosečno, nezdravo, svakidašnje biće.“

„Ne zvala se ja Tesi Rirdon, kunem vam se, gospodine Skote, da je lice tog čoveka, u crkvenom groblju ispod, lice čoveka koji je vozio mrtvačka kola!“

„I, šta s tim?“, rekoh. „To je pošten posao.“

„Dakle, mislite da *jesam* videla mrtvačka kola?“

„Oh“, rekoh diplomatski, „ako zaista jesi, možda i nije nemoguće da ih je taj čovek ispod vozio. To ništa ne znači.“

Tesi se pridigla, razmotala svoju neparfemisanu maramicu i, izvadivši komadić žvakaće gume iz čvora na porubu, stavila ga je u usta. Zatim mi je, navukavši rukavice, pružila ruku uz iskreno: „Laku noć, gospodine Skote“, i izašla.

II

Narednog jutra mi je Tomas, portir, doneo *Herald* i neke novosti. Susedna crkva beše prodana. Zahvalio sam nebesima na tome, ne zato što sam kao katolik osećao bilo kakvo gnušanje prema toj kongregaciji u komšiluku, već zato što mi živci behu rastrojeni od dreke propovednika, čija je svaka reč odzvanjala crkvenom lađom kao da je izrečena u mojim prostorijama, i koji je uporno izgovarao svoje *r* sa nazalnom istrajnošću protiv koje se svaki moj nagon bunio. A tu je bio i zloduh u ljudskom

---

⁵ I Solzerov park i Eldorado su bili parkovi u Njujorku sa mnoštvom atrakcija za razonodu. (*prim. prev.*)

obličju, orguljaš što je izbacivao neke od veličanstvenih starih crkvenih pesama u sopstvenoj interpretaciji, te sam žudeo da prolijem krv stvorenja koje je moglo da izvodi slavospeve Bogu dopunjujući ih molskim sazvučjima, koje čovek može čuti samo u kvartetu veoma mladih studenata. Verujem da je propovednik bio dobar čovek, ali kada bi stao da urla: „I Gospod rreće Mojsiju, Gospod je veliki rratnik; ime mu je Gospod. Moj će se gnjev rraspaliti i mačem ću vas pogubiti!“, zapitao bih se koliko će vekova u čistilištu biti potrebno za okajanje takvog greha.

„Ko je kupio posed?“, upitah Tomasa.

„Niko koga znadem, gospodine. Kažu da ga je onaj gos'n što ima one tamo stanove u Amiltonu merkô. Mož' biti da gradi još ateljea.“

Pridoh prozoru. Mladić sa nezdravim licem je stajao kraj kapije crkvenog dvorišta i od samog pogleda na njega obuze me isto nesavladivo gnušanje.

„Uzged, Tomase“, rekoh, „ko je taj momak tamo dole?“

Tomas frknu. „Taj crv tamo, gospodine? Taj vam je noćni čuvar crkve, gospodine. Dozlogrdio mi što sedi vascelu noć na tim stepenicama i gleda te 'nako, podrugljivo. Dao bi' mu po tintari, gospodine – izvin'te, gospodine—“

„Nastavi, Tomase.“

„Jedne noći dolazim ti ja kući sa 'Arijem, drugim engleskim slugom, i vidim ga di sedi na tim stepenicama. Imadosmo Moli i Džen sa nama, gospodine, dve cure služavke, a on pilji tako podrugljivo da sam prišô i rekô: 'U šta zveraš, crve debeli?' – izvin'te, gospodine, al' tako sam rekô, gospodine. Onda on ne reknu niš, a ja ću njemu: 'Iziđi i ima da te tresnem po taj mlohavoj tintari.' Onda ja skočim preko kapiju i uđem unutra, al' on ništa da rekne, samo pilji 'nako podrugljivo. Onda mu ja odalamim jednu, ali uh! glava mu beše tol'ko 'ladna i gnjecava da bi vam muka pripala samo da ga taknete.“

„Šta je onda uradio?“ upitah radoznalo.

„On? Niš.“

„A ti, Tomase?“

Momče se zarumenelo od stida i nelagodno osmehnulo.

„Gos'n Skote, gospodine, nisam vam ja kukavica i nipošto ne znam da reknem zašto sam utekô. Služio sam u Petom konjičkom puku,⁶ gospodine, i davô sam signale trubom u Tel-el-Kebiru,⁷ i bejah često na udaru paljbe.“

„Ne želiš valjda da kažeš da si pobegao?“

„Jesam, gospodine; utekô sam.“

„Zašto?“

„To i sam želim da znam, gospodine. Ščepô sam Moli i potrčô, a ostali behu uplašeni kô ja.“

„Ali šta ih je uplašilo?“

Tomas je neko vreme odbijao da pruži odgovor, ali sada mi je odbojni mladić ispod probudio znatiželju i počeh da navaljujem. Trogodišnji boravak u Americi ne samo što je preinačio Tomasovo kokni narečje, već mu je i usadio američki strah od podsmeha.

„Nećete mi verovati jelda, gos'n Skote, gospodine?“

„Da, hoću.“

„Smejaćete mi se, gospodine?“

„Gluposti!“

Oklevao je. „Pa, gospodine, tako mi boga, kad sam ga tresnô i ščepô za zglobove, gospodine, i kad sam mu uvrnô njegovu mekanu, gnjecavu pesnicu, jedan od prstiju mu se otkinô i ostô mi u ruci.“

---

⁶ Misli se na konjički puk Britanske armije (5th Royal Irish Lancers) koji je postojao tri veka, od 1689. do 1922. (*prim. prev.*)

⁷ Misli se na bitku kod Tel-el-Kebira 1882. godine, kada je britanska vojska porazila ušančene egipatske trupe iznenadnim napadom pod velom tame. (*prim. prev.*)

Krajnje gnušanje i užas na Tomasovom licu mora da su se odrazili na mojem, jer on dodade:

„Grozno je to, i sad kad ga vidim, ja prosto uteknem. Tera me na beg.“

Kada je Tomas izašao, prišao sam prozoru. Taj čovek je stajao kraj crkvene ograde sa obe ruke na kapiji, ali hitro ustuknuh ponovo do štafelaja, zgrožen i užasnut, jer videh da mu srednji prst desne šake nedostaje.

Tesi se pojavila u devet časova i nestala iza paravana uz jedno veselo: „Dobro jutro, gospodine Skote“. Kada se vratila i zauzela svoj položaj na postolju za poziranje, na njenu veliku radost otpočeh novo platno. Ostala je tiha sve dok sam radio na skici, ali čim je škripa ugljena utihnula a ja uzeo fiksativ, ona poče da cvrkuće.

„Oh, toliko sam se lepo provela sinoć. Otišle smo kod Tonija Pastora.“⁸

„Ko ste to ‘vi’?“, zahtevao sam da znam.

„Oh, Megi, znate, model gospodina Vajta, i Pinki Mekormek – zovemo je Pinki jer ima tu prelepu riđu kosu kakvu vi umetnici toliko volite – i Lizi Berk.“

Poprskao sam platno fiksativom i rekao:

„Pa, nastavi.“

„Videli smo Keli i Bejbi Barns, plesačice u suknji – i sve ostale. Koketirala sam.“

„To onda znači da si mi bila neverna, Tesi?“

Nasmejala se i zatresla glavom.

„On je brat Lizi Berk, Ed. Pravi je džentlmen.“

Osetih se prinuđenim da joj uputim poneki roditeljski savet povodom koketiranja, što je primila sa blistavim osmehom.

---

⁸ Toni Pastor (Tony Pastor, 1837 – 1908) bio je jedan od osnivača američkog vodvilja kao impresario, izvođač i vlasnik pozorišta. (*prim. prev.*)